

تنظیم قیمت نفت در سقف تحمل اقتصاد جهانی و در کف تحقق سرمایه‌گذاری

بهرز بیک علیزاده

تحلیلگر ارشد بازار نفت - وزارت نفت

تقاضا برای نفت در سال ۲۰۰۹ نسبت به سال ۲۰۰۸ به میزان ۷۷ میلیون بشکه و بر اساس گزارش آژانس بین‌المللی انرژی به میزان (۲/۴-) میلیون بشکه در روز کاهش داشت. البته در این میان عوامل دیگری که از اهمیت کمتری برخوردار بودند نیز در کاهش قیمت‌ها نقش داشتند. آرام‌تر شدن نگرانی‌های ژئوپلیتیک در مناطق مختلف جهان، افزایش ظرفیت مازاد تولید نفت اوپک، افزایش ذخیره‌سازی‌های تجاری و ذخیره‌سازی‌های شناور و اقدام به فروش بورس بازان نیز از عواملی به شمار می‌آیند که روند نزولی قیمت‌ها را تسریع کردند و باعث ناپدید شدن رشد حباب گونه قیمت‌ها شدند.

کاهش قیمت‌ها نگرانی تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان نفت را برانگیخت. تولیدکنندگان ناراضی خود از کاهش قیمت را در این قالب مطرح می‌کردند که با کاهش درآمدهایشان توان

قیمت نفت خام در اواخر سال ۲۰۰۸ به پایین‌ترین سطح خود تنزل کرد. قیمت نفت برنت دریای شمال در دسامبر ۲۰۰۸ به سطح ۴۰/۳۵ دلار در بشکه کاهش یافت که ۹۲/۸۴ دلار در بشکه پایین‌تر از اوج تاریخی آن در ژوئیه ۲۰۰۸ بود. قیمت سایر نفت‌های نیز از فراز و فرود مشابهی برخوردار بود.

بحران مالی که از اواسط سال ۲۰۰۸ آغاز شد و به سرعت در تمام جهان منتشر گردید، مهم‌ترین عامل کاهش قیمت بود. نرخ رشد اقتصاد جهانی که در سال ۲۰۰۷ در سطح ۵ درصد قرار داشت در سال ۲۰۰۸ به سطح ۳/۱ درصد تنزل کرد و در سال ۲۰۰۹ به (۱/۴-) درصد سقوط کرد. به این ترتیب فعالیت‌های اقتصادی دچار رکود شد و تقاضا برای نفت به شدت کاهش یافت. بر اساس گزارش اوپک

سرمایه‌گذاری خود را در صنعت نفت و گاز از دست داده‌اند عبدالله‌الدیری، دبیرکل اوپک، در پانزدهم مارس ۲۰۰۹ بعد از برگزاری اجلاس ۱۵۲ اوپک، اعلام کرد ۳۵ پروژه از ۱۵۰ پروژه بخش بالادستی کشورهای عضو سازمان تا سال ۲۰۱۳ به تأخیر افتاده‌اند. برخی از پروژه‌ها که قرار بود تا سال ۲۰۰۸ پایان یابند تا ۲۰۰۹ به تأخیر افتادند و برخی از سال ۲۰۰۹ به سال ۲۰۱۰ موکول شدند. این تأخیرها به دلیل هزینه بالای پروژه‌ها رخ داده است. برخی از کشورها به مذاکره مجدد درباره هزینه توسعه پروژه‌هایشان رو آورده‌اند. الدیری بر این باور بود که قیمت‌های فعلی اجازه سرمایه‌گذاری را نمی‌دهد و اگر ادامه پیدا کند بازار شاهد کاهش چشمگیر سرمایه‌گذاری خواهد بود. او معتقد بود کشورهای توسعه‌یافته که این گرفتاری را به وجود آورده‌اند باید بیش از اوپک و بیش از کشورهای فقیرمسئولیت این بحران را متقبل گردند، زیرا هزینه تجهیزات و هزینه لوازم یدکی و مواد غذایی، هنوز کاهش نیافته و هزینه این اقلام به آرامی پایین می‌آید. بنابراین درحالی که هزینه سرمایه‌گذاری برای تولیدکنندگان واقعاً کاهش نیافته، قیمت نفت شدیداً سقوط کرده است.

سرمایه‌گذاری در میادین موجود نیز ریسک آفت تولید را بیشتر کرده است و با بهبود اوضاع اقتصادی، این وضعیت به افزایش شدید قیمت‌های نفت منجر خواهد شد.

براین اساس هر چند ماهیت نگرانی دو گروه تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان با یکدیگر تفاوت داشت اما در یک نکته مشترک بود. هر دو گروه می‌خواستند قیمت‌ها از سطح فعلی، بالاتر برود. اما سؤال اساسی این بود که سقف قیمت‌ها در چه سطحی باید باشد؟ برای پاسخ‌گویی به این سؤال توجه به این نکته مفید است که بدانیم در نشست وزیران انرژی گروه هشت در رم، ۲۳ وزیر انرژی یا نفت و ۱۸ مدیر شرکت‌های نفت و انرژی حضور داشتند. وزیر نفت عربستان سعودی، رئیس شرکت ملی نفت لیبی که وظایف وزیر نفت را در این کشور عهده‌دار است و سال‌ها مدیر بخش تحقیقات در دبیرخانه اوپک بوده است، وزیر انرژی الجزایر و وزیر نفت نیجریه نیز از بین کشورهای عضو اوپک به اجلاس وزیران انرژی گروه هشت دعوت شده بودند. این نشست دقیقاً چهار روز قبل از برگزاری اجلاس ۱۵۳ اوپک برگزار شد. دو روز پیش از نشست رم نیز وزیر انرژی آمریکا در مصاحبه‌ای در باره اهداف نشست رم گفت که از اوپک می‌خواهد چنان سیاست تولیدی را به کارگیرد که هر چه می‌تواند به تثبیت قیمت‌های نفت و بنزین کمک کند. زیرا افزایش و کاهش ناگهانی قیمت‌ها به طور یکسان به همه آسیب می‌رساند. یک روز قبل از برگزاری نشست نیز وزیر نفت عربستان اعلام کرد قیمت‌های نفت سرانجام به ۷۵ دلار در بشکه

اما مصرف‌کنندگان نیز از وضعیت موجود ابراز نگرانی نموده و از کاهش سرمایه‌گذاری در توسعه صنعت نفت شکایت دارند و نگرانند که به دلیل کاهش سرمایه‌گذاری، بازار در آینده با کمبود عرضه نفت روبه‌رو گردد و تقاضا برای نفت که بالاخره روند افزایش در پیش خواهد گرفت، بدون پاسخ باقی بماند و قیمت‌ها دوباره به صورت غیرقابل کنترل افزایش یابد. در جلسه وزیران انرژی هشت کشور صنعتی در رم که در بیست و چهارم ماه مه ۲۰۰۹ برگزار شد، قیمت مورد نیاز برای تداوم سرمایه‌گذاری در صنایع نفت و گاز بدون آسیب رساندن به روند بهبود اقتصاد جهانی، مورد بحث قرار گرفت. آژانس بین‌المللی انرژی گزارش داد که سرمایه‌گذاری در این صنایع، در سال ۲۰۰۹ در مقایسه با سال ۲۰۰۸ به میزان ۲۰ درصد کاهش یافته است. در گزارش آژانس ذکر شده بود که در فاصله اکتبر ۲۰۰۸ تا پایان ماه آوریل ۲۰۰۹، بیش از ۲۰ طرح بزرگ با ارزش بیش از ۱۷۰ میلیارد دلار لغو شده و یا تا زمان نامعلومی به تأخیر افتاده است. این پروژه‌ها ۲ میلیون بشکه در روز ظرفیت تولید نفت و یک میلیارد فوت مکعب در روز ظرفیت تولید گاز را شامل می‌شود. علاوه بر آن ۳۵ پروژه نیز تا ۱۸ ماه آینده به تأخیر افتاده‌اند. در این گزارش آمده بود که انتظار می‌رود سرمایه‌گذاری در کشورهای غیر اوپک بیشترین کاهش را داشته باشد. و کاهش

جدول ۱ - برآورد تقاضای جهانی نفت (میلیون بشکه در روز)

موسسه برآورد کننده	۲۰۰۹	۲۰۱۰
IEA	۸۳/۸	۸۵/۲
EIA	۸۳/۹	۸۴/۸
OPEC	۸۳/۹	۸۴/۸
Barclays Capital	۸۴/۳	۸۴/۸
JP Morgan	۸۴/۱	۸۵/۴
Deutsche Bank	۸۴/۰	۸۴/۴
ESAI	۸۳/۴	۸۴/۵
Merrill Lynch	۸۴/۳	۸۵/۷
Societe Generale	۸۳/۹	۸۴/۷
AVERAGE	۸۴/۰	۸۴/۹

منبع: رویترز، ۲۷ ژوئیه ۲۰۰۹.

تولیدکننده و مصرف کننده برای بالابردن قیمت های نفت به نوعی همکاری داشته اند.

تلاشی که کشورهای صنعتی برای بهبود اوضاع اقتصادی خود انجام دادند و به ویژه تصمیمی که مصرف کنندگان در نشست گروه بیست در دوم آوریل ۲۰۰۹ اتخاذ کردند به طور غیرمستقیم بر قیمت های نفت نیز تأثیر گذاشت. در این نشست که عربستان سعودی نیز شرکت داشت کشورهای صنعتی تصمیم گرفتند ۷۱ تریلیون دلار برای تقویت اقتصاد جهانی هزینه کنند و مقررات سخت تری را بر بانک ها و مؤسسات مالی تأمین مالی اعمال نمایند. این تصمیم بازار را امیدوار ساخت که بحران اقتصادی جهان، زودتر از آن چه تصور می شد پایان خواهد یافت و تقاضا برای نفت نیز رشد خود را از سر خواهد گرفت و قیمت ها دوباره تقویت خواهند شد. این باور در برآورد تقاضا که توسط مؤسسات نفتی و تحقیقاتی منتشر شد کاملاً قابل مشاهده بود. میانگین برآورد این مؤسسات نشان می داد که تقاضای جهانی نفت در سال ۲۰۰۹ به میزان ۹۰۰ هزار بشکه در روز افزایش خواهد داشت. یعنی روند نزولی تقاضا که در سال ۲۰۰۸ آغاز گردید، متوقف خواهد شد (جدول ۱).

تولیدکنندگان نفت عضو اوپک نیز به وظیفه خود در زمینه افزایش قیمت ها عمل کردند. اوپک در اجلاس ۱۵۱ خود در دسامبر ۲۰۰۸، تصمیم گرفته بود تولیدش را از ابتدای سال ۲۰۰۹ به میزان ۲/۴ میلیون بشکه در روز کاهش دهد و آن را به سطح ۲۴/۸۴۵ میلیون بشکه در روز برساند. تولید اوپک در ماه سپتامبر ۲۰۰۸ که در سطح

خواهند رسید. اما موضوع مهم این است که چگونه باید قیمت ها را بین ۷۰ الی ۸۰ دلار در بشکه حفظ کرد؟ سرپرست وزارت نفت لیبی نیز گفت که سرانجام قیمت های نفت به ۷۵ دلار در بشکه خواهند رسید. رئیس شرکت نفتی انی ایتالیا محدوده قیمت مناسب برای این که سرمایه گذاری تشویق گردد و به اقتصاد جهانی نیز آسیب وارد نگردد را ۶۰ الی ۷۰ دلار در بشکه دانست و گفت: برای تضمین این که اقتصاد به رشد خود ادامه دهد، قیمت ها نباید از ۷۵ دلار در بشکه فراتر رود.

این اظهارات نشان می داد که گویا توافق اعلام نشده ای برای رسیدن قیمت های نفت به سطح ۷۵ دلار در بشکه صورت گرفته است. البته در ماه های بعدی قیمت های نفت افزایش یافت و میانگین قیمت برنت در ماه اوت ۲۰۰۹ به سطح ۷۲/۸۴ دلار در بشکه رسید. جالب توجه است که هزینه تولید نفت خام از میدین دشوار و نیز هزینه تولید نفت از منابع غیر مرسوم در حدود ۷۰ الی ۸۰ دلار در بشکه برآورد شده است؛ یعنی اگر قیمت های نفت به ۷۵ دلار در بشکه برسد تولید نفت از منابع غیر مرسوم اقتصادی خواهد شد و در عین حال روند بهبود اقتصاد جهانی نیز دچار اختلال نخواهد شد.

اکنون این سؤال مطرح می گردد که چگونه این افزایش تحقق پیدا کرد و قیمت های نفت از ۴۰/۳۵ دلار در بشکه (برای برنت) به سطح ۷۲/۸۴ دلار در بشکه رسید؟ و به میزان ۳۲/۴۹ دلار در بشکه افزایش یافت؟ به نظر می رسد که در این مقطع، هر دو گروه

جدول ۲- پایبندی اعضای اوپک به تعهدات کاهش تولید در سال ۲۰۰۹ بر اساس گزارش منابع ثانویه

نیمه اول ۲۰۰۹	نیمه دوم ۲۰۰۹	
۳۰۶۴	۲۸۴۷	مقدار کاهش - هزار بشکه در روز
۷۳	۶۸	درصد پایبندی
نیمه دوم تا پایان ماه ژوئیه است		

منبع: گزارش ماهیانه بازار نفت اوپک، اگوست ۲۰۰۹

کردند تا قیمت های نفت حداقل تا سطحی افزایش پیدا کند که به جریان در آوردن تولید پُر هزینه و جدید نفت امکان پذیر گردد. بنابراین می توان احتمال داد که در حال حاضر هزینه تولید نفت از منابع غیر مرسوم (۷۰ الی ۸۰ دلار در بشکه) هدف قیمت نفت باشد. البته بدیهی است که با تداوم شرایط فعلی نمی توان انتظار داشت که قیمت های نفت به سطح ۱۰۰ دلار یا بالاتر افزایش یابد زیرا تلقی عمومی این است که چنین قیمت هایی باعث تأخیر در روند بهبود اقتصاد جهانی می شود.

در اجلاس ۱۵۳ اوپک که در تاریخ ۲۸ مه ۲۰۰۹ برگزار شد، عربستان با صراحت با کاهش بیشتر تولید اوپک مخالفت کرد و گفت اوپک رفتار مسؤولانه ای را در پیش گرفته است و قصد ندارد بحران ایجاد کند. از سوئی، کاهش اخیر تولید اوپک باعث شده است که بخشی از ظرفیت تولید این سازمان بدون استفاده باقی بماند و ظرفیت مازاد اوپک تا سطح ۶/۶۳ میلیون بشکه در روز افزایش یافته است. چنین ظرفیت مازادی به قیمت ها اجازه نمی دهد که جهش فوق العاده داشته باشند. بنابراین به نظر می رسد تولید کنندگان و مصرف کنندگان نفت به این توافق دست پیدا کرده اند که کف قیمت های نفت را هزینه نهایی تولید نفت از منابع غیر مرسوم و یا نفت خام های مرسوم پُر هزینه و سقف قیمت را حد

تحمیل اقتصاد جهانی تعیین نماید و این وضعیت نیز تازمانی که اقتصاد جهانی بتواند خود را باز یابد ادامه خواهد داشت. پیش بینی قیمت نفت خام های شاخص وست تگزاس اینترمدیت و برنت که توسط مؤسسات مختلف صورت گرفته و مؤسسه روتترز آن ها را در بیست پنجم ماه اوت ۲۰۰۹ منتشر کرده است، نیز این نظریه را تأیید می کند. ■

۲۹/۰۴۵ میلیون بشکه در روز قرار داشت، مبنای تصمیم گیری برای تعیین پایه کاهش تولید قرار گرفت. در اجلاس ۱۵۲ که در تاریخ ۱۵ مارس ۲۰۰۹ برگزار شد و همچنین در اجلاس ۱۵۳ که در تاریخ ۲۸ مه ۲۰۰۹ تشکیل گردید اوپک دوباره همان تصمیم را ترمید کرد. آمار منتشر شده توسط منابع ثانویه نشان می دهد که اعضاء اوپک، در حدود ۷۰ درصد از تعهد خود را عمل کرده و در نیمه اول سال ۲۰۰۹ به میزان ۳/۰۶۴ میلیون بشکه در روز نفت خام مازاد را از بازار خارج کرده اند و اگر تولید خود را در سطح ماه ژوئیه ۲۰۰۹ ادامه دهند در نیمه دوم سال نیز در حدود ۲/۸۴۷ میلیون بشکه در روز نفت خام مازاد از بازار خارج خواهد شد (جدول ۲). بدون تردید اقدام اوپک توانست بخش عمده ای از نفت خام مازاد موجود در بازار را خارج نموده و قیمت ها را تقویت نماید. البته عوامل دیگری نیز از ابتدای سال ۲۰۰۹ به وقوع پیوست که این روند صعودی را حمایت کرد. بروز مشکلات پالایشی، اعلام برنامه افزایش ذخایر استراتژیک نفتی توسط چین، درگیری در غزه، ضعف دلار، وقفه در عرضه گاز روسیه، افزایش سود پالایشی، سرد شدن آب و هوادر نیمکره شمالی، بدی آب و هوادر خلیج فارس که به کاهش تولید و صادرات نفت منجر گردید، ناآرامی های سیاسی در نیجریه، توقف عملیات خط لوله ۱۳۰ هزار بشکه ای در اکوادور به دلیل نشت نفت، ناآرامی در عربستان، کاهش ذخیره سازی های بنزین و نفت خام در آمریکا، شروع فصل راندگی و افزایش تقاضای بنزین در آمریکا، تقویت بازار بورس، مطرح شدن فعالیت های صلح آمیز هسته ای ایران، اقدامات تروریستی گروه القاعده در کویت، همگی در این فهرست جا دارند ولی تنها نقش حاشیه ای و حمایتگر را بر عهده داشته اند.

به این ترتیب به نظر می رسد هر دو گروه تولید کنندگان و مصرف کنندگان به طور مستقیم و غیر مستقیم با یکدیگر همکاری

جدول ۳- جمع بندی پیش بینی مؤسسات مختلف از قیمت نفت خام های شاخص Wti و برنت (دلار در بشکه)

نفت خام وست تگزاس اینترمدیت	برنت			تعداد مؤسسات	میانگین	حد اکثر	حداقل				
	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱								
۲۰۱۱	۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۰۱۱	۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۱	۲۹	۲۸	۲۲	۳۰	۲۹
۸۵/۰۰	۷۴/۰۰	۵۹/۷۴	۸۲/۰۰	۷۲/۵۳	۵۹/۰۰	۸۵/۰۰	۷۴/۰۰	۵۹/۷۴	۸۲/۰۰	۷۲/۵۳	۵۹/۰۰
۸۲/۲۷	۷۳/۳۹	۵۹/۲۸	۸۱/۰۱	۷۲/۰۲	۵۹/۳۱	۸۲/۲۷	۷۳/۳۹	۵۹/۲۸	۸۱/۰۱	۷۲/۰۲	۵۹/۳۱
۱۰۲/۶۰	۹۰/۲۰	۶۳/۲۸	۱۰۲/۶۰	۸۸/۷۰	۶۳/۹۰	۱۰۲/۶۰	۹۰/۲۰	۶۳/۲۸	۱۰۲/۶۰	۸۸/۷۰	۶۳/۹۰
۶۲/۸۳	۵۵/۰۰	۵۵/۰۰	۶۰/۸۳	۵۵/۰۰	۵۴/۷۳	۶۲/۸۳	۵۵/۰۰	۵۵/۰۰	۶۰/۸۳	۵۵/۰۰	۵۴/۷۳

منبع: روتترز، ۲۵ اگوست ۲۰۰۹